

Моніторингові знання та моніторингові вміння як основа моніторингової компетентності суб'єктів виховної роботи у вищому навчальному закладі

Ефективність моніторингу організації виховної роботи залежить від наявності в його суб'єктів системи усвідомлених моніторингових знань (сутність, методи й алгоритм проведення моніторингу); досконалого володіння суб'єктами моніторинговими вміннями (наявність практичних умінь проведення моніторингу). Глибокі моніторингові знання та моніторингові вміння сприяють формуванню компетентності суб'єктів моніторингу, що, своєю чергою, забезпечує результативну моніторингову діяльність – практичну реалізацію ефективного моніторингу організації виховної роботи.

Ключові слова: моніторинг, моніторинг організації виховної роботи, вищий навчальний заклад, моніторингові знання, моніторингові вміння, моніторингова компетентність.

Постановка наукової проблеми та її значення. Вимоги сучасності зумовили модернізацію системи освіти України на принципах демократизації, гуманізації, диференціації, орієнтації на особистість. Пошук якісно нових підходів до підготовки фахівців відповідного освітньо-кваліфікаційного рівня зумовлює потребу пошуку шляхів удосконалення навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах і передбачає створення умов для повноцінного особистісного розвитку майбутнього фахівця та його творчої самореалізації. З огляду на це, *актуальна* проблема організації та проведення моніторингу організації навчально-виховного процесу у вищому навчальному закладі, ефективність якого прямо пропорційно залежить від моніторингової компетентності суб'єктів педагогічного процесу.

Аналіз досліджень цієї проблеми. На основі аналізу філософських, соціологічних, психологічних і педагогічних джерел, які розкривають сутність, функції, змістові характеристики моніторингу, особливості педагогічного моніторингу, ми з'ясували, що означена проблема – одна з важливих у сучасному українському суспільстві, і є вже чималий доробок у її розв'язанні. Так, Н. Байдацька вводить поняття *моніторингова компетентність викладачів*, яке трактує як забезпечення їх теоретичної і методичної готовності до впровадження моніторингу в навчально-виховний процес. Далі автор зазначає, що сучасний моніторинг покликаний виявити не просто знання, вміння і навички, а рівень сформованості компетенцій особистості [1, с. 123].

А. Денисенко зазначає, що для здійснення моніторингу виховної системи у вихователя потрібно сформувати психологічну готовність до моніторингової діяльності, оволодіти певною сукупністю спеціальних знань і умінь, мати відповідні особистісні якості [3]. Моніторингову компетентність педагога вищого навчального закладу вона розуміє як сукупність знань, умінь, навичок, а також комплекс особистісних якостей, які забезпечують ефективність моніторингу різних сторін педагогічного процесу або виховних систем. А. Денисенко акцентує увагу на тому, що до спеціальних знань, потрібних педагогові для здійснення педагогічного моніторингу, належать: знання сутності моніторингу, його видів; знання особливостей педагогічного моніторингу, принципів, методів, форм і засобів його здійснення; знання технології організації моніторингу [3].

Ураховуючи зазначене вище та результати здійсненого дослідження, ми визначили, що для успішного здійснення моніторингу викладач має володіти такими *вміннями*:

- цілевизначення (ставити мету моніторингових заходів на кожному його етапі засвоєння дидактичного модуля відповідно до результатів попередньої роботи та перспектив на майбутню діяльність);
- мотиваційно-стимульовальними, тобто вміннями діагностувати характерні ознаки інтересів, потреб і мотивів діяльності студентів, їх домагань; створювати й підтримувати активне позитивне ставлення студентів (і кожного зокрема, і групи) до діяльності, застосовуючи різні методи та засоби активізації мотивації (і внутрішньої, і зовнішньої); сприяти розвитку та підтримувати внутрішні потреби студентів у самоаналізі, самопізнанні, саморозвитку, саморегуляції та самовдосконаленні;
- планування (добирати й розподіляти за етапами моніторингу дії; найбільш ефективні форми, методи й засоби моніторингової діяльності);

- конструктивними (застосовувати моніторинговий інструментарій, урізноманітнювати використання різних форм, методів і засобів в організації спільної студентсько-викладацької діяльності задля досягнення визначеної мети та розв'язання завдань моніторингу виховної роботи у ВНЗ);
- дослідницькими (висувати наукові припущення, проводити педагогічне спостереження, експеримент, аналізувати отримані дані);
- контрольньо-корекційними (контролювати, аналізувати й оцінювати власну діяльність з організації моніторингу, діагностувати її результативність; за потреби – корегувати виховну діяльність);
- комунікативними (вміння налагоджувати партнерські, суб'єкт-суб'єктні відносини зі студентами, які найбільш сприяли б реалізації цілей і завдань моніторингу (такі взаємини мають бути педагогічно доцільними і у формальній, і неформальній обстановці); діагностувати комунікативні якості студентів і враховувати їх у процесі педагогічного моніторингу; створювати в групі доброзичливу, сприятливу атмосферу, встановлювати доброзичливі стосунки між колегами та студентами);
- рефлексивно-аналітичними (аналізувати результати моніторингу виховання студентів, оцінювати за цими результатами рівень якості та продуктивності виховної системи; виявляти причини утруднень (власних і студентів), що склалися під час виховної діяльності та її моніторингу, помилок і можливих шляхів їх запобігання і подолання; робити висновки за результатами аналізу й використовувати їх під час планування подальшої діяльності) [3, с. 200].

У контексті цього дослідження актуальні ідеї В. Беспалько, який, обґрунтовуючи процес формування готовності студентів до виховної діяльності, визначає такі вміння: формулювання мети; визначення провідних завдань; прогнозування результатів; вивчення індивідуальних особливостей вихованців; прогнозування особистісного розвитку студентів; прогнозування розвитку групи; добір оптимальних організаційних форм відповідно до мети виховної діяльності, виховних завдань та індивідуальних особливостей вихованців; добір потрібного інформаційного матеріалу; творчого адаптування інформаційного матеріалу, враховуючи мету завдань, виду організаційної форми, рівня розвитку вихованців; добору та розроблення завдань, виконання яких вимагає творчих підходів до їх розв'язання; передбачення можливості відповіді учнів на пропонувану педагогом інформацію; передбачення можливих емоційних реакцій на пропонувані види діяльності; визначення засобів і прийомів для створення необхідного емоційного фону під час проведення організаційних форм [2].

З'ясування сучасного стану моніторингу організації виховної роботи у вищих навчальних закладах дало підстави стверджувати про недостатнє використання можливостей моніторингу як засобу оптимізації виховного процесу у вищих навчальних закладах, відсутність цілісної системної роботи з моніторингу організації виховної роботи, невідповідність суб'єктів педагогічного процесу до проведення моніторингу та системного аналізу його результатів, недостатню розробленість організаційно-методичного забезпечення моніторингу, брак інформації щодо результативності організації виховної роботи у вищому навчальному закладі. Отож **мета** статті – обґрунтувати сутність понять моніторингових знань і моніторингових умінь як основи моніторингової компетентності суб'єктів.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. На основі аналізу компетентність суб'єктів моніторингової діяльності розуміємо як їх глибоку обізнаність із теоретичними основами моніторингу та виховної роботи, здатність проводити моніторингову діяльність, аналізувати її результати та здійснювати їх коригування для виведення організації виховної роботи на якісно новий рівень, що, власне, і трансформується в досвід моніторингової діяльності.

Ми встановили, що моніторингова компетентність суб'єктів організації виховної роботи у вищому навчальному закладі включає:

- 1) спеціальні знання і вміння;
- 2) особистісні якості, які визначальні для успішності здійснення моніторингу.

Так, до спеціальних знань, потрібних суб'єктам моніторингової діяльності, ми віднесли розуміння сутності поняття *моніторинг*, його видів та етапів проведення; чітке визначення мети й завдань моніторингу; знання методів проведення моніторингу й творче їх застосування на практиці; знання змістово-процесуального аспекту моніторингу; знання звітності про результати моніторингу тощо.

Ураховуючи ідеї В. Монахова, ми визначили такі групи умінь для проведення моніторингової діяльності: інформаційні (уміння сприймати, збирати та добирати інформацію, систематизувати, аналізувати, структурувати, узагальнювати, оцінювати, адаптувати, візуалізувати, вербалізувати, трансформувати й транслювати тощо); діагностичні (уміння проводити процедури діагностування, обробки його результатів тощо); прогностичні (уміння цілепокладання, передбачення кінцевого результату, інтуїтивне прогнозування процесу, формулювання гіпотези, цілей, завдань, виявлення закономірностей, а також умов, пошуку резервів, коригування тощо); проектувальні (уміння цілепокладання, створення умов, планування, проектування, конструювання, моделювання, структурування, технологізації тощо); аксіологічні (уміння вибору об'єкта та форми контролю, добір параметрів, зіставлення результатів із нормами, самоорганізація, саморегуляція тощо); креативні (уміння уяви, схематизації, типізації, акцентування, гіперболізації, передбачення, реконструювання, модернізації тощо); інтелектуальні (уміння систематизації, узагальнення, аналізу, синтезу, класифікації, абстрагування, усвідомлення, виокремлення загального, одиничного, цілепокладання, рефлексії); дослідницькі (уміння знайти та актуалізувати проблему, формулювати цілі, завдання, предмет, об'єкт і гіпотезу, засвоїти та планувати методи дослідження, провести спостереження, експеримент, обробити результати дослідження, сформулювати висновки тощо); комунікативні (уміння встановити контакти, обмінятися інформацією, вербальне та невербальне спілкування, уміти будувати взаємодію тощо); управлінські (уміння організувати управління, мотивувати, цілепокладати, інформувати, організовувати, контролювати, корегувати, відслідковувати діяльність) [6].

Під час дослідження ми також встановили, що якість моніторингу організації виховної роботи залежить від особистості того, хто його проводить. Серед особистісних якостей, потрібних суб'єктам моніторингової діяльності, ми виділили такі: здатність чітко організовувати і планувати свою моніторингову діяльність, відповідальність, самостійність, ініціативність, творчість, здатність освоювати й використовувати нові методи дослідження, комунікативні та організаторські уміння тощо.

Отже, успішність проведення моніторингу організації виховної роботи у вищому навчальному закладі залежить від моніторингової компетентності суб'єктів виховної роботи, тобто від, по-перше, наявності в його них системи усвідомлених моніторингових знань – знань про сутність, методи й алгоритм проведення моніторингу; по-друге, від досконалого володіння такими суб'єктами моніторинговими вміннями, як наявність і здатність практичного застосування умінь проведення моніторингу.

Висновки й перспективи подальших досліджень. Проблема ширшого застосування моніторингу в педагогічному процесі саме як засобу його оптимізації надзвичайно актуальна та вчасна для науково-практичного її розв'язання. Адже йдеться не лише й не стільки про відстеження стану навчально-виховної роботи у ВНЗ, як про аналіз її результатів, їх коригування та розроблення модифікованих змісту, форм і методів реалізації. Успішність і якість педагогічного моніторингу залежить насамперед від компетентності тих, хто його проводить, тобто від компетентності суб'єктів педагогічного процесу. Ми довели, що саме глибокі моніторингові знання та моніторингові вміння слугують формуванню компетентності суб'єктів моніторингу, що, своєю чергою, забезпечує результативну моніторингову діяльність як практичну реалізацію якісного моніторингу загалом і моніторингу організації виховної роботи зокрема.

Джерела та література

1. Байдацька Н. М. Педагогічні умови моніторингу якості навчальних досягнень студентів у вищих навчальних закладах недержавної форми власності : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 / Байдацька Н. М. – Вінниця, 2007. – 218 с.
2. Беспалько В. П. Инструменты диагностики качества знаний учащихся / В. П. Беспалько // Школьные технологии. – 2006. – № 2. – С. 138–150.
3. Денисенко А. О. Організація моніторингу виховної системи вищих педагогічних навчальних закладів : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.01 / Денисенко Анжела Олегівна ; Харк. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Х., 2008. – 220 с.
4. Дубасенюк О. А. Теоретичні і методичні основи виховної діяльності педагога : дис. ... д-ра пед. наук : спец. 13.00.01 / Дубасенюк О. А. – К., 1996. – 444 с.
5. Дурманенко О. Моніторинг організації виховної роботи в університеті : дослідно-експеримент. прогр. / О. Дурманенко. – Луцьк : [б. в.], 2011. – 84 с.
6. Монахов В. М. Педагогическое проектирование – современный инструментариий дидактических исследований / В. М. Монахов // Школьные технологии. – 2001. – № 5. – С. 14–19.

7. Островерх О. О. Педагогічний моніторинг як засіб гуманізації освітнього процесу у вищому навчальному закладі : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 / Островерх О. О. – Х., 2005. – 21 с.

Дурманенко Оксана, Новосилец Елена. Мониторинговые знания и мониторинговые умения как основа мониторинговой компетентности субъектов воспитательной работы в высшем учебном заведении. Эффективность мониторинга организации воспитательной работы зависит от наличия в его субъектов системы осознанных мониторинговых знаний (сущность, методы и алгоритм проведения мониторинга); совершенного владения субъектами мониторинговыми умениями (наличие практических умений проведения мониторинга). Глубокие мониторинговые знания и мониторинговые умения способствуют формированию компетентности субъектов мониторинга, в свою очередь обеспечивает результативную мониторинговую деятельность – практическую реализацию эффективного мониторинга организации воспитательной работы.

Ключевые слова: мониторинг, мониторинг организации воспитательной работы, высшее учебное заведение, мониторинговые знания, мониторинговые умения, мониторинговая компетентность.

Durmanenko Oksana, Novosilets' Olena. Monitoring of Knowledge and Skills as the Basis for Monitoring Ability Competence of Individuals Educational Work in Universities. Effectiveness of monitoring of educational work depends on the availability of its individuals perceived monitoring system knowledge (nature, methods and algorithm monitoring), fluency individuals monitoring skills (practical skills availability monitoring). Deep knowledge of monitoring and monitoring skills contribute to the formation of competence individuals of monitoring, which ensures effective monitoring activities – the practical implementation of effective monitoring of educational work.

Key words: monitoring, monitoring of educational work, higher education institutions, monitoring knowledge, skills monitoring, monitoring competence.

Стаття надійшла до редколегії
16.12.2014 р.